

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

בס"ד

שעור מורה מוריננו הרב יהודה גנס שליט"א שבת כי תשא ע"ד:

בדין איסור בישול בשר בחלב

[א] איסור בשר בחלב נאמר בתורה ג' פעמים¹, אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בישול.

ואמנם אף שאיסור אכילה נהג מדרבנן אף בבשר חיה ועוף, אין נוהג איסור הנאה ובישול אלא בבשר בהמה האסור מן התורה, וכמבואר בפוסקים².

[ב] עוד מבואר בפוסקים שלא רק בבישול של בשר וחלב ממש עובר האדם באיסור, אלא אף אם נבלע בקדירה בשר, ובתוך מעת לעת מבשל בה האדם חלב [או להיפך] עובר הוא על איסור בישול.

ויש לדון לפי זה, באדם שיש לו בביתו עובד זר, המבשל לעצמו על כירים חשמליות, איך יהיה הדין באם יפול החשמל בשעה שמבשל הגוי, האם יהיה מותר לישראל לחבר את החשמל, דלכאורה יתכן שבכך הרי הוא מבשל בשר בחלב.

[ב] והנה ברמ"א³ כתב: "י"א שאסור לחתות האש תחת קדירה של נכרים, לפי שהם מבשלים בהם פעמים חלב פעמים בשר, והמחתה תחת קדירה שלהם בא לידי בישול בשר בחלב".

[ג] ובחי' רבי עקיבא איגר⁴ כתב ללמד זכות על המקילים בכך (והוסיף שעוברי דרכים כמעט ואינם יכולים להזהר בזה) מחמת כמה טעמים: [א] דהלא אין האדם מתכוון לבשל את מאכלו של הגוי רק לחתות האש לצרכו, אלא דהוי 'פסיק רישא' שמאכלו של הגוי יתבשל, וא"כ יש צד להקל בזה ע"פ שיטת הערוך⁵ שפסיק רישא דלא ניחא ליה מותר (שלדבריו עדיין חשיב 'אינו מתכוון' המותר בכל איסורי תורה). [ב] שהרי לא ידוע לאדם מה בישל הגוי אתמול, וא"כ י"ל דלא מיקרי פסיק רישא, שאף שאם בישל האדם אתמול חלב והיום מבשל בשר בודאי יש כאן בישול בשר בחלב, י"ל דכל שעושה מהעשה אינו יודע בכך לא חשיב פסיק רישא. וביאר רע"א שנחלקו בזה הרמ"א⁶ עם הט"ז, דלרמ"א בכה"ג חשיב 'פסיק רישא', אולם הט"ז⁷ כתב דבכה"ג לא הוי פסיק רישא⁸. [ג] עוד כתב רע"א שיש מקום להקל בזה ע"פ הכלל ש"סתם כלים אינם בני יומם", וא"כ יש לתלות שבכ"ד שעות האחרונות לא בישל הגוי בשר בחלב, אולם כתב רע"א שהיתר זה תלוי במחלוקת הראשונים, וכמו שיתבאר בהמשך.

¹ ואחד הפעמים בפרשת השבוע [שמות ל"ד כ"ו].

² טוש"ע יו"ד סי' פ"ז.

³ שם סעיף ו'.

⁴ שם.

⁵ המובאת בשו"ע או"ח סי' ש"כ סי"ח.

⁶ בעניננו [בשם הגהות מרדכי], שאסר לחתות האש

⁷ אורח חיים סימן שט"ז סעיף ג'.

⁸ ועיין בביאור הלכה [סימן שט"ז ס"ג ד"ה ולכן] שהוכיח מדברי הרמב"ן והמאירי כשיטת הט"ז, ויוצא לכאן א"כ שנחלקו בזה כבר הראשונים שבהגהות מרדכי שהוא מקור דברי הרמ"א החמיר בזה, והרמב"ן והמאירי הקילו בזה.

[אלא שיש לדון דעד כאן לא היקלו בזה הרמב"ן והמאירי אלא בשבת דשם לכו"ע פס"ר דלא ניח"ל שרי מן התורה (דמלאכת מחשבת אסרה תורה) ולא בשאר איסורי תורה, אולם רע"א שהוכיח דבריו מן הט"ז שדן בשבת לכאן לא חילק בזה, וצ"ע בזה].

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ד] והנה ביסוד הדין שאף שאינו מתכוון מותר בכל איסורי תורה⁹, אעפ"כ "מודה רבי שמעון¹⁰ בפסיק רישא ולא ימות", דנו באחרונים¹¹ לבאר בזה ב' דרכים: א] שלאחר שהאדם יודע שכך יקרה, בעל כרחו הוא מתכוון גם לזה, ואי אפשר לומר שאינו מתכוון לכך¹². ב] שלאחר שבודאות יקרה הדבר, על כרחך תוצאה זו כלולה במעשה האדם, ואי אפשר לומר שהתוצאה הזו נעשית מאליה. (ששורש היתר 'אינו מתכוון' הוא שאין פעולה זו מתחסת אל האדם, והרי היא כאילו נעשית מאליה, וכל זה כשיש ספק אם תוצאה זו תיעשה, אולם אם ודאי שהדבר יקרה הכל נחשב מעשה האדם).

ה] ובפשטות, זהו ביאור המחלוקת בין הרמ"א לט"ז, שהרמ"א למד כצד השני, ולכן הוא סובר שכל שודאי יקרה דבר מיקרי פסיק רישא, ולא איכפת לן אם האדם יודע מזה או לא, אולם הט"ז למד כצד הראשון, ולכן הוא סובר שכל שאין האדם יודע שתקרה פעולה זו א"כ אינו מתכוון לכך, ולא מיקרי פס"ר.

ו] אולם לכאן זהו גם ביאור מחלוקת הערוך עם הראשונים בדין 'פסיק רישא דלא ניחא ליה', דהערוך בודאי נקט כצד הראשון, ולכן כתב דאימתי אמרינן שמחמת ידיעתו שהדבר יקרה מיקרי פסיק רישא דוקא כשנוח לאדם בכך, שלכן נחשב כהתכוון לכך, אולם כל שלא נוח לו או שלא איכפת לו בזה לא מיקרי שהתכוון לכך, והחולקים עליו לכאן נקטו כצד השני, ולכן נקטו שכל פעולה המוכרחת ממעשיו על כרחך היא בכלל מעשיו, ואין נ"מ כלל אם רוצה בכך או לא.

ז] אלא שאם כן יוצא שב' היתריו הראשונים של רע"א אחד הם, שאם כנים הדברים ששורש היתרו של הערוך והט"ז אחד הם [ע"פ הבנה אחת בדין פסיק רישא ששרשה שמחמת ידיעת האדם שוב חשיב כמתכוון], שוב אין כאן ב' סיבות להיתר אלא היתר אחד, ומדברי רע"א מבואר שנקט שיש כאן ב' היתרים ולא היתר אחד.

ח] ובאמת גם מדברי הט"ז עצמו מבואר שנקט שב' הנידונים לא תלויים זה בזה, שהרי כתב את דבריו גם לפי מה דקי"ל דלא כערוך¹³.

ט] ועל כרחך מבואר מדברי רבותינו שנקטו, דאף לצד הראשון י"ל דכל שיודע האדם שכך יקרה מיקרי שהתכוון לכך, בין אם נוח לו או לא, ובנידון זה נחלקו רבותינו הראשונים על הערוך.

[המשך הדברים בס"ד בשבוע הבא]

⁹ ולכן למשל, מותר לגרור כסא על האדמה בשבת, אם אין ידוע בודאי שיעשה חריץ באדמה, וכן מותר למוכר בגד שעטנז להדגים את הבגד על עצמו, אם אין ודאות שהוא יהנה מהלבישה, וכדומה.

¹⁰ שהיתר 'אנו מתכוון' הוא ע"פ דבריו.

¹¹ עיין שערי יושר שער ג' פרק כ"ה.

¹² למשל אינו יכול לומר האדם ברצוני להוריד את ראש הכבש מעליו, אולם איני מתכוון שימות, ולא איכפת לי שעדיין ימשיך הכבש לחיות

¹³ ולכאן גם מדברי הרמב"ן מוכח שאין הנידונים תלויים זה בזה, דהלא הרמב"ן בחידושו (שבת ק"ג) נחלק על הערוך, ומאידך מוכח מדבריו כשיטת הט"ז, וכנ"ל.